

Brecht Deseure, *Revolutie in Antwerpen. De aquarellen van Pierre Goetsbloets 1794-1797* (Brussel: Ludion, 2021, 320 pp., ISBN 9789493039490).

In dit fraaie koffietafelboek komen twee thema's waarmee Brecht Deseure zich al langer bezighoudt opnieuw samen: het laatachtttiende-eeuwse revolutietijdvak in de stad Antwerpen en het in de vroegmoderne tijd veel beoefende genre van de kroniek. Deze voor hem vertrouwde onderwerpen worden hier echter op een originele manier benaderd, want niet de tekst van een kroniek staat centraal, maar de afbeeldingen. De kroniek in kwestie is geschreven door de rijke, adellijke Antwerpenaar Pierre Goetsbloets (1765-1816). Zijn *Tydsgebeurtenissen*, die maar liefst tien boekdelen beslaan, vangen aan in 1794 met een terugblik naar de jaren 1792 en 1793, en eindigen abrupt in 1797. Gaandeweg werd het beschrijven van de gebeurtenissen in de stad die – althans vanuit het perspectief van Goetsbloets – door de Fransen was bezet een 'allesverterende obsessie' (24) voor de auteur: alleen al voor het jaar 1796 had hij bijna drieduizend pagina's nodig. Hiernaast zag Goetsbloets kans om verspreid over de tien boekdelen zo'n 280 aquarellen op te nemen.

In Deseures *Revolutie in Antwerpen* zijn bijna de helft van deze aquarellen paginagroot gereproduceerd. Na een beknopte inleiding waarin de kroniek en zijn auteur in hun historische context worden geplaatst, licht Deseure de reproducties één voor één toe. De aquarellen zijn ingedeeld in zes thematische categorieën: de wereld van Goetsbloets, zinnebeeldige voorstellingen, de Franse revolutie, de Nederlanden onder Frans bewind, religie en feesten. De toelichtingen bij de reproducties zijn van een misleidende eenvoud: Deseure beschikt over de gave om in weinig woorden precies die uitleg te geven die nodig is om de aquarellen te kunnen begrijpen.

Goetsbloets was een onverbeterlijke tegenstander van het revolutionaire Franse regime dat in Antwerpen aan de macht was. Waar kroniekschrijvers vaak op zijn minst pretendeerden objectief te zijn, was van zo'n streven in de aquarellen van Goetsbloets weinig te merken. Weliswaar probeerde hij publieke evenementen nauwkeurig af te beelden, maar hij voegde er altijd wel enkele visuele elementen of tekstlijntjes aan toe waaruit zijn afkeer van de Fransen bleek. Zijn stijl was divers en eclectisch: nu eens tekende hij nauwkeurig prenten na of situeerde hij gebeurtenissen waarover hij gelezen had in een imaginair Parijs, dan weer baseerde hij zich losjes op een humanistisch repertoire à la Cesare Ripa of de Antwerpse barokke beeldtraditie, of nam hij de Franse revolutionaire iconografie op de hak. Goetsbloets werd daarin ook sterk beïnvloed door de beeldtaal van Britse

antirevolutionaire politieke karikaturen, die op dat moment hoogtij vierden. Uiteindelijk was hij een begenadigde, productieve amateur.

De betekenis van Goetsbloets' aquarellen schuilt daarmee niet zozeer in hun artistieke kwaliteit, maar in het feit dat ze samen toegang verschaften tot het wereldbeeld van een weliswaar puissant rijke, maar toch (of misschien juist) ook heel gewone en bekrompen voorstander van het ancien regime en de katholieke kerk. Dit mag klinken als een doodoener, maar dat is het niet. Zoals onder meer Deseure zelf in eerder werk heeft laten zien, leunde de revolutie sterk op het visuele en het performatieve, eigenlijk net zoals de monarchieën die eraan voorafgingen. De Franse revolutionairen ontwikkelden een eigen allegorische beeldtaal. Ze hulden zich in modieuze ambtskostuums. Ze verwijderden symbolen van het ancien regime uit het straatbeeld, verboden openbare katholieke rituelen, en vulden de publieke ruimte in plaats daarvan met revolutionaire symbolen zoals de vrijheidsboom. Ze plaatsten tal van nieuwe publieke feesten op de revolutionaire kalender.

Schriftelijke getuigenissen vertellen vaak iets over hoe de lokale bevolking op deze gebeurtenissen reageerde. We lezen bijvoorbeeld dat vrijheidsbomen 's nachts werden omgehakt of dat er niemand kwam opdagen bij van overheidswege georganiseerde revolutionaire festiviteiten. We weten echter weinig over de persoonlijke grieven en motieven die aan dergelijk subversief gedrag voorafgingen, want daarover treden de meeste geschreven bronnen uit deze tijd niet in detail. Deseure schrijft dat de kroniek van Goetsbloets evenmin veel prijsgeeft over 'de auteur als individu' (21). Toch lijken Goetsbloets' zielenroerselen in de tekst van de *Tydsgebeurtenissen* verhoudingsgewijs behoorlijk duidelijk door te klinken. Dit valt althans te vermoeden op basis van de toelichtingen bij de aquarellen, waarvoor Deseure dankbaar uit die tekst heeft geput. Omdat Goetsbloets een dialoog aangaat met de revolutionaire beeldtaal zeggen zijn beelden soms meer dan duizend woorden, maar het is wel prettig dat die woorden de analyses van de beelden mede informeren.

Goetsbloets schilderde veel alledaagse revolutionaire taferelen, vaak naar aanleiding van gebeurtenissen die daadwerkelijk hadden plaatsgevonden maar waar hij niet noodzakelijkerwijs bij was geweest. In die taferelen vloeit de drank overal rijkelijk en zijn dames van lichte zeden nooit ver weg. Franse soldaten kunnen hun handen niet afhouden van de dienstmeid en de voorraadkast. Lokale vrienden van de revolutie laten zich kennen als profiteurs en opportunisten. De protserige revolutionaire kostuums krijgen een carnavalesk karakter. De vrijheidsboom op de Grote Markt staat er doods bij.

De aquarellist Goetsbloets prikte dus genadeloos door alle revolutionaire symboliek heen. Hij deed hier nog een schepje bovenop in zijn zinnebeeldige voorstellingen, waar hij alle realistische pretenties kon laten vallen. Allegorische verbeeldingen waren alomtegenwoordig in het revolutietijdvak, zoals ze dat ook daarvoor waren geweest. Omdat het gaat

om abstracties die nu vaak ver van ons af staan, is het niet altijd eenvoudig om voor te stellen welke uitwerking ze hadden op het eigentijdse publiek waarvoor ze oorspronkelijk bedoeld waren. De allegorieën van Goetsbloets draaien de conventionele beeldtaal radicaal om: de Welvaart kwijnt weg op een armoedig bed van stro, de Franse Vrijheid blijkt achter haar masker een woeste medusa; de stedenmaagd Belgica is vastgeketend en zucht onder een zwaar juk. In een allegorie op de Bataafse Republiek, die zich in de ogen van Goetsbloets door de Fransen in slaap had laten sussen, is de Hollandse maagd aan het knikkebollen, met aan haar voeten, in plaats van de gebruikelijke leeuw, een luiard in diepe rust. Via Goetsbloets' kritische receptie wordt zo aanschouwelijk hoe sprekend de allegorische beeldtaal voor tijdgenoten moet zijn geweest. Deseure is, met zijn rake observaties en even heldere als gedistingeerde stijl, een onmisbare gids in dit proces.

Joris Oddens, Huygens Instituut